

Источники и литература:

1. Лекция. Риск как объект предпринимательской деятельности. Рисковое предпринимательство [Электронный ресурс] / С. Ю. Ляпина. – 2002. – Режим доступа к лекции : <http://www.studarhiv.ru/dir/cat29/subj204/file4100/view4100.html>
2. Фома Анахорет. Картинки и отражения // Одесский вестник. – 1880. – № 152. – 6 июля.
3. Юрьев Ю. М. Записки: В 2 т. / Редакция и вступит. ст. Е. М. Кузнецова, подгот. текста Л. И. Гительмана, примеч. Л. И. Гительман и А. А. Штейнман. Л.; М.: Искусство, 1963. – Т. 2. – 510 с.
4. История русского драматического театра (1801-1825); [в 7 т.]. – М.: Искусство, 1977 –. (Серия книг «История русского драматического театра»: в 5 т. / ред. кол.: Холодов Е. Г. (гл. ред.) [и др.]). – 1977. – 555 с.
5. Альтшуллер А. Я. Провинциальный театр / А.Я. Альтшуллер // Русская художественная культура конца XIX – начала XX в. (1895-1907). Кн. 1. – М.: 1968. – 478 с.
6. Самсонов Л. Н. Театральное дело в провинции. / Л. Н. Самсонов. – Одесса. – 1875 г.
7. Современный экономический словарь [сост. Райзберг Б. А. и др.]. – 2-е изд., – М.: ИНФРА-М., 1999 г. – 479 с.
8. Стрельцова Е. И. Частный театр в России. От истоков до начала XX века / Стрельцова Е. И. – М.: РАТИ-ГИТИС, 2009. – 635 с.
9. Самсонов М. Л. Пережитое. Мечты и рассказы русского актера. / Л. М. Самсонов. – Санкт-Петербург.: издание А. С. Суворина, – 1880 г. – 262 с.
10. Синельников Н. Н. Шестьдесят лет на сцене. Записки. / Н. Н. Синельников. – Издание харьковского государственного театра русской драмы. – 1935. – 324 с.
11. Табатчикова Е. Русское актерское искусство в провинциальном театре на рубеже XIX-XX веков / Е. Табатчикова. – Ленинград, – 1981. – 60 с.
12. Контракт заключенный Одесской городской управой с потомственным почетным гражданином Иваном Ивановичем Черепенниковым, на содержание городского театра // Фонд Одесской национальной библиотеки им. М. Горького – шифр: XIX 120. – 1887. – 5 мая.
13. Иванов Н. И. Воспоминания театрального антрепренера [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://ua.bookfi.org/book/311789>.
14. История русского драматического театра (1882-1897); [в 7 т.]. – М.: Искусство, 1977 –. (Серия книг «История русского драматического театра»: в 6 т. / ред. кол.: Холодов Е. Г. (гл. ред.) [и др.]). – 1977. – 555 с.
15. К предстоящему сезону в Городском театре // Новороссийский телеграф. – 1894. – № 6204. – 17 августа.
16. Городской театр // Новороссийский телеграф. – 1894. – № 6218. – 2 сентября.
17. Нето. Несколько слов по адресу артистических товариществ вообще, а нашего драматического в частности // Новороссийский телеграф. – 1894. – №6258. – 15 октября.
18. Данилов С.С. Русский драматический театр XIX века / С.С. Данилов, М.Г. Португалова. – М.: Искусство. 1974. – 391 с.
19. Кригер В. А. Актерская громада. Русская театральная провинция (1890-1900). Воспоминания // В. А. Кригер. – М.: Искусство, 1976. – 224 с.

Шарніна М.В.**УДК 130.2 (477) “09/15”:2-264****СИНТЕЗУВАННЯ МІФОЛОГІЧНИХ СВІТОГЛЯДНИХ ОСНОВ В УКРАЇНСЬКІЙ КУЛЬТУРІ Х-ХVІ СТОЛІТТЯ**

***Анотація.** У статті на матеріалі культури Київської Русі і раннього Відродження розглянуто принцип трансформації світоглядних парадигмальних основ, зокрема, принцип синтезування. Автор робить висновки про те, що у Середньовіччі, головним чином, відбулася міфологізація релігійної свідомості, яка не мислилась тоді і понині без міфу. При цьому релігія, на відміну від міфології, встановлювала трансцендентальний зв'язок людини з Богом через культ. Протягом значного історичного часу відбувалось становлення православних світоглядних принципів за рахунок їхньої адаптації до язичницької парадигми, що і є двовір'ям.*

***Ключові слова:** міфологія, релігія, двовір'я, синтезування, культура, язичництво, християнство, середньовіччя, трансформація, парадигма.*

***Аннотация.** В статье на материале культуры Киевской Руси и раннего Возрождения рассмотрен принцип трансформации мировоззренческих парадигмальных основ, в частности, принцип синтезирования. Автор делает выводы о том, что в Средневековье, главным образом, произошла мифологизация религиозного сознания, которая не мыслилась тогда и ныне без мифа. При этом религия, в отличие от мифологии, устанавливала трансцендентальную связь человека с Богом через культ. В течение значительного исторического времени происходило становление православных мировоззренческих принципов за счет их адаптации к языческой парадигме, что и является двоеверием.*

***Ключевые слова:** мифология, религия, двоеверие, синтезирование, культура, язычничество, христианство, средневековье, трансформация, парадигма.*

***Summary.** An active and complex process of globalization which can come into conflict with the revival of national cultures and the formation of the national identity is going on in today's world. The affirmation of the priority of universal values resulted in the uprising of the interest to the problems of modern development of the Ukrainian culture. The problem of what fundamental ideological positions formed the spirit and spirituality of a*

pre-historic man and their influence on the formation of a modern man is actual under the conditions of transition to the globalized society.

The principle of transformation of the basic paradigmatic world views, in particular, the principle of synthesis is considered in our article on the material relating to the culture of the Kievan Rus and the early Renaissance. The author comes to the conclusion that the Ukrainian culture of the Xth-XVIth centuries which reflects the important principle of synthesis of the mythology-pagan and religious-orthodox paradigm plays an important role in the formation of consciousness and national identity of the Ukrainians. The mythologization of religious consciousness which was naturally impossible without myths themselves took shape in the Middle Ages. The religion unlike the mythology established the transcendental relationship of a man with God through the cult. For a significant historical period the formation of the orthodox world-view principles was going on through their adaptation to the pagan paradigm that appears to be the dual belief.

Key words: *mythology, religion, dual belief, synthesize, culture, paganism, Christianity, the Middle Ages, transformation, paradigm.*

Постановка проблеми та стан її вивчення. У сучасному світі відбувається активний і складний процес глобалізації, яка може вступати всупереч відродженню національних культур, формуванню їх національних ідентичностей. Утвердження пріоритету загальнолюдських цінностей зумовили загострення інтересу до проблем сучасного становлення української культури. Актуальними в умовах переходу до глобалізованого суспільства є питання про те, які фундаментальні світоглядні положення формували дух і духовність історичної людини, як вони впливали на становлення сучасної людини. Однією з найважливіших, якщо не основоположних світоглядних основ виступає міфологічна, яка й понині відіграє важливе значення в свідомості та культурі сучасної людини.

До аналізу міфологічних світоглядних основ людини і культури зверталися класики західноєвропейської (Ф.Ніцше, Е.Тейлор, Ф.Шеллінг, Б.Фонтенель), російської (П.Гуревич, А. Лосев, Е.Мелетинский, М. Шахнович), та українські дослідники (А.Білецький, Г.Булашев, С.Бистрицький, В.Давидюк, М.Костомаров, В.Лях, М. Попович, В. Федь). Проте проблема синтезування міфологічних світоглядних основ розроблена недостатньо та потребує подальшого вивчення. Адже сучасна людина потребує пошуку автентичних духовних інтенцій, які можна шукати в історії української культури.

Мета статті полягає у дослідженні міфологічних світоглядних основ в історії української культури X-XVI століття. З поставленої мети випливають такі завдання: 1) дослідити специфіку української культурної трансформації міфологічних основ у зазначений період; 2) розкрити механізм синтезування світоглядних основ міфологічно-язичницької та релігійно-православної парадигми.

Виклад основного матеріалу. Культура Київської Русі, так само як і Візантійська культура, і західноєвропейське Середньовіччя була наповнена глибоким міфологічним змістом відмінним від античного монотеїстичною системою релігійних світоглядних цінностей. Різні варіанти Середньовіччя ґрунтувалися на спільній світоглядній основі, яка по суті була суперечливою, а саме – літургія та карнавал (М. Бахтін).

Середньовіччя утворило суттєво нову, відмінну від античної, міфологічну основу, яка органічно синтезувала світоглядні начала літургії та карнавалу. Головним чином відбулася міфологізація релігійної свідомості, яка, власне, не мислилась тоді і понині без міфу. При цьому релігія, на відміну від міфології, встановлювала трансцендентальний зв'язок людини з Богом через культ.

Відмінність вітчизняного варіанту православ'я полягала у тому, що язичницький міф з багатьма православними «редакціями» трансформувався у релігійний. Якщо у Західній Європі та Візантії інститут церкви «подолав» язичницький міф, в якійсь мірі замінивши його біблійною історією, то у Київській Русі існувала синкретична єдність язичницької та християнської міфології реалізована у двовір'ї.

У нашому розумінні двовір'я відображає важливий принцип трансформації світоглядних парадигмальних основ, зокрема, принцип синтезування. Як відомо, офіційно християнство прийшло до нас відносно пізно – у X столітті, коли воно вже набуло класичних візантійських форм. І це було основною причиною неприйняття нової релігії та постійного переосмислення нових світоглядних засад з позицій старих (язичницьких) принципів світобачення. Боротьба нового і старого була жорстокою та трагічною. Проте, нове стало загальноприйнятним тільки тоді, коли відбувся змістовний компроміс із старим усталеним та споконвічним.

В християнській системі Київської Русі відбувається трансформація міфологічних світоглядних принципів язичництва, які прийшли до нас ще у візантійській «редакції», тобто містились першочергово як переосмислення античного язичництва та підсилювались язичницькою міфологічною спадщиною вітчизняної праукраїнської культури.

Беручи до уваги високий політичний статус держави, який дозволяв диктувати власні умови Візантії щодо основних принципів переймання нової релігії християнство зазнало переосмислення змістовних міфологічних засад, що виражалось у літургійних обрядах, жертвоприношеннях, вшануванні Богоматері як своєрідного праобразу Рожениці, використанні ладану, освяченні води, вшануванні природних явищ, рослин, тварин, джерел, використанні орнаменталістики в мистецтві, припаданні за календарем християнських свят на язичницькі тощо.

Відбувалось становлення православних світоглядних принципів за рахунок їхньої адаптації до язичницької парадигми протягом значного історичного часу, що по-суті і є двовір'ям. Проте, слідує зважати на той факт, що ні для ченця, чи іншого представника духовенства, або глибоко віруючої людини, ані для «поганця» ніякого двовір'я як «подвійної» міфології не існувало. Вона існувала тільки з точки зору сучасної

науки, коли відбувається аналіз язичницьких елементів міфології в православ'ї праукраїнців і тому може розглядатись як феномен двовір'я.

Свідомість ченців була наповнена релігійно-містичним православним світоглядом, а язичницьке розглядалось як гріховне, отже міфологічні елементи свідомості представляли цілісну картину світобачення. При цьому обсяг знань про навколишній світ (до якого апелювала релігійна свідомість) був змістовним навіть з точки зору сучасної людини. Як зазначає С.В. Пролесєв, обсяг середньовічних знань про навколишній світ був навряд чи менший від обсягу наукового знання XIX, а можливо і XX століття. Оскільки, у складі сучасного знання не лишилося й тисячної частки того, що знала середньовічна людина. І зовсім не тому, що те знання було хибним, а лише тому, що його категоріальні структури вийшли з культурного обігу [3, с. 54].

Поняття «двовір'я» доречніше застосовувати для характеристики так би мовити «масової» культури Середньовіччя, яка поєднувала у собі літургійну та скоморохсько-карнавальну сторони. До речі, яку ніхто не «відмінює» до сьогоднішнього дня, але, навіпаки, видовишно-карнавальні дійства складають змістовну частину сучасних свят від Південної Америки до Європи та України (Масляна).

Цікавою в цьому відношенні є думка французького дослідника Р. Генона, який ще у 1945 році зазначав про те, що зникнення святково-карнавальної в смислі нормативно-ритуалізованої сторони узгодження хаосу життя свідчить про тривожний симптом, зокрема про те, що хаос і розлад втрутився в сам хід існування людини і став до такої міри загальним, що ми живемо за часів безперервного і зловісного карнавалу [1].

В межах культури Київської Русі можна вести мову про християнство як масове духовне явище і масову культуру. Саме проблему масовості порушив Феодосій Печерський у «Писанні...» в якому, на нашу думку, яскраво відображаються сутнісні основи трансформації та поєднання язичницьких та православних міфологічних основ саме в полі масової свідомості.

Автор засуджує всілякі забобони та скоморохсько-карнавальну сторону буття людини в світі. Зокрема, називаючись християнами, - зазначає автор, - а живучи поганськи, яко в стрічу віримо, якщо хто зустрине чорноризця, або вепра, або свиню – то вертається. По диявольському наущенню одні приміти держаться, а другі і в чхання вірять, яке буває на здоров'я голові. Але цими і другими способами всякими диявол обманує, хитрощами переваблюючи нас од Бога: трубами, і скоморохами, і гусями, і русаліями. Ми бачимо ж ігрища витолочені і людей безліч на них, як вони пхати стануть один одного, видовища діючи, - це бісом задумане діло, - а церкви стоять, і мало знаходиться в церкві. Тож через це кари усякі ми дістаємо од Бога і нашествия ворогів [2].

В релігійній свідомості духовної еліти (духовенства, ченців і т.д.) весь обсяг знань про навколишній світ був вписаний у християнсько-православну парадигму, а неадаптоване до християнських основоположних принципів язичницьке (тобто все те, що виходило за рамки двовір'я) розглядалось як гріховне та душогубне.

Отже, якщо у католицизмі та навіть візантійській церкві язичницькі міфологічні елементи існували у народній карнавальній культурі, то на вітчизняному ґрунті вони були присутні та навіть в чомусь були визначальними у релігійній площині.

За часів Відродження у Західній Європі відбувалось повернення до античної спадщини далеко не в останню чергу міфологічної за своєю сутністю та природою. Художнє мислення титанів Ренесансу Сандро Ботічеллі («Весна», «Народження Венери»), Рафаеля Санті («Тріумф Галатеї»), Мікеланджело Буонарроті («Битва кентаврів», «Вахх») не поривало з античною міфологією, було пронизане вишуканістю художнього стилю і тонкою поетичністю.

Натомість специфіка української мистецької культури XIV – XV століття полягала зовсім не у зверненні (та поверненні) до античних міфологічних зразків, (візантійська традиція вже успадкувала в якійсь мірі античний спосіб мистецького світобачення), скільки у зверненні в літературі – до середньовічної проблематики дуалістичності духовного і тілесного буття людини в світі, в інших видах – до божественної тематики мистецтва (іконопис, фреска, мозаїка, храмова архітектура, музика – хоровий спів та музика колокольних дзвонів). Отже на вітчизняному ґрунті не відбувалось поєднання «відродженської» міфології з античною, але розвивалась середньовічна міфологія.

Окрім того, у XIV – XVI столітті на українських землях склалися складні соціально-політичні, економічно-господарські, світоглядно-духовні умови розвитку культури. Саме тому розвитку мистецтва та стабільних творчих здобутків у інших галузях духовності італійського, або загалом, західноєвропейського гатунку не було. Цьому аж ніяк не сприяла ні монголо-татарські навали, ні зростання авторитету Московського князівства (з відповідними наслідками), ані гніт польських магнатів та окатоличення Галичини. Наприклад Магдебурзьке право не розповсюджувалось на православних.

Загалом, специфіку культуротворчого процесу відродження в Україні можна узагальнити таким чином, що відродження прийшло до нас у шатах католицизму з міфологічним статусом західного типу мислення, що на певному етапі релігійної кодифікації був незрозумілим з точки зору української національної міфологічної системи мислення та потребував глибокого переосмислення. Саме тому, ні віяння відродження, ні реформаційні рухи у вигляді гуртків кальвіністів, антитринітаріїв, соціан та деяких інших, хоча і були розповсюдженими (зокрема у Галичині, на Вінниччині, Волині, Брацлавщині, Київщині та Житомирщині), які з'являлись у другій половині XVI століття, та не залишили по собі вагомого доробку в культурі.

Причиною такого стану речей було те, що хоча міфологічна система мислення відображає найбільш архаїчні царини свідомості, тобто, за суттю є універсальною (наднаціональною) та все ж, релігійно-католицький рівень західноєвропейської кодифікації міфологічного світобачення підчас вступав всупереч з вітчизняним баченням картини світу, закріпленої в культурі та релігії.

Висновки. Відмінність вітчизняного варіанту православ'я полягала у тому, що язичницький міф в процесі культурно-історичного розвитку окресленого періоду все більше трансформувалася в контекст східно-православної релігійної доктрини, утворюючи синкретичну світоглядну основу. Специфіка розвитку витоків української культури полягала не стільки у зверненні до античних міфологічних зразків, як це було у західноєвропейському Середньовіччі, а у зверненні до дуалістичності духовного і тілесного буття людини. Таким чином, важливе значення у формуванні свідомості сучасної людини та національної ідентичності відіграють духовні витoki історії української культури, що відображають важливі принципи синкретичної свідомості як синтезування міфологічно-язичницької та релігійно-православної парадигми. Механізм синтезування двох парадигм обумовлювався культурно-історичною (прийняття християнства у "готовому вигляді") та національною специфікою. В українській культурі не відбулось поєднання "відродженської" міфології як синтезу з античними зразками, натомість розвивалась середньовічна національна (староруська) міфологія.

Джерела та література:

1. Генон Р. О смысле «карнавалных» праздников // Etudes Traditionnelles. Пер. Ю. Стефанов. 1945. Електронний ресурс : <http://philosophy.ru/library/guenon/karnaval.html>
2. Печерський Ф. Писання преподобного Феодосія Печерського // Тисяча років української суспільно - політичної думки. У 9-ти т. – К., 2001. – Том I. – С. 285–302. Електронний ресурс : <http://www.ukrainians-world.org.ua/ukr/142/152/156/>
3. Пролєєв С. В. Модерна культура і глобальні трансформації сучасності / С.В. Пролєєв // Ідея культури: виклики сучасної цивілізації / Є. К. Бистрицький, С.В. Пролєєв та ін. – К. : Альтерпрес, 2003. – С. 12 – 76.
4. Федь В. А. Культуротворче буття: монографія / В.А. Федь. – Слов'янськ : "Печатный двор", 2009. – 288 с.

Гуменюк Р. В., Кокорина Е. Г. УДК 008:792(44):355.01(477.75)"1854/1855" ПРОФЕСИОНАЛЬНИЙ ФРАНЦУЗСЬКИЙ ТЕАТР МСЬЕ ШОВО В КАМЬЕШЕ В 1854-1855 ГГ.

Аннотація. В статті розглядається одне з проявлень французької воєнної культури під Севастополем в період Кримської війни. Стремління солдат організувати дозуг і налагодити світську життя стало причиною виникнення в лагерьх декількох театрів. Целью данної роботи являється огляд діяльності професіонального французького театру в Кам'єше в 1854-1855 гг. Опыт мсьє Шово и ряд других причин обусловили значительный успех этого театрального предприятия не только у французов и их союзников, но даже у русских.

Ключевые слова: Кримская война, военная культура, французский театр, Севастополь.

Анотація. У статті розглядається одне з проявлень французької військової культури під Севастополем у період Кримської війни. Прагнення солдат організувати дозвілля та налагодити світське життя призвело до появи в таборах декількох театрів. Метою роботи, що пропонується, є огляд діяльності професіонального французького театру в Кам'єше в 1854-1855 рр. Досвід мсьє Шово та низка інших чинників зумовили значний успіх цього театрального закладу не тільки у французів та їх союзників, та навіть у противників.

Ключові слова: Кримська війна, військова культура, французький театр, Севастополь.

Summary. The article is devoted to the peculiarities of the French military culture near Sevastopol during the Crimean War. Soldiers' longing for the organized leisure and high life caused the emergence of several theatres in military camps. It is imprinted in many records in the memoirs and letters of the war veterans. The amateur zouave theatre in Inkerman and the theatre of Monsieur Chauveau in Kamiesch were the most famous. The aim of this work is to review the activity of the professional French theatre in Kamiesch that was established by order of Napoleon III Bonaparte in 1854. The performances were daily (only when hostilities were over two days off appeared), professional actors from France played there. The experience of Monsieur Chauveau and a whole number of other factors determined the success of this theatre enterprise among the representatives of different cultures that met in Crimea: French soldiers, their allies and even Russians.

Key words: the Crimean War, military culture, French theatre, Sevastopol.

Военные действия, развернувшиеся в 1854 г. на Крымском полуострове при участии войск Российской империи и коалиции (в которую вошли Англия, Франция, Турция, и позже – королевство Сардиния), привели к длительной осаде Севастополя (349 дней).

Лагери союзников практически полностью окружали Севастополь и в большинстве своём представляли собой палаточные городки. На общем фоне выделялся самый крупный из лагерей французских войск – временный французский городок Камьеш (фр. Kamiesch, русс. Камыш).

В начале его строительства офицер французского 20-го лёгкого полка Ж. Эрбе так отзывался об этом месте: «Мой подпоручик отправился в Камыш, который мы называем также Мошенническим городом (Friperville)...» [1., с. 131]. Впоследствии этот же автор описывает городок уже следующим образом: «Я отправился в Камыш, который теперь имеет вид города, состоящего из вытянутых по одной линии барачков, на подобии ярмарки во Франции» [1., с. 186].